

**TÜRKÇENİN ŞİİRİ / TÜRK EDEBİYATINDA TÜRKÇE ÜZERİNE ŞİİRLER ADLI ESER
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

***¹Ümit Özgür DEMİRCİ**

(Hasan KOLCU – Gürkan YAVAŞ, *Türkçenin Şiiri / Türk Edebiyatında Türkçe Üzerine Şiirler*, Aydın Kitabevi, Ankara 2006, 601 s.)

Kocaeli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim elemanlarından Yrd. Doç. Dr. Hasan Kolcu ile Arş. Gör. Gürkan Yavaş'ın birlikte hazırladıkları *Türkçenin Şiiri / Türk Edebiyatında Türkçe Üzerine Şiirler* adlı eser, Aydın Kitabevi tarafından geçtiğimiz şubat ayında yayımlandı. Türk edebiyatının gelişim süreci boyunca Türkçeyi tem alan şiirlerin derlenmesinden ve değerlendirilmesinden oluşan bu kitap, *Giriş, Şiir Dili Türkçe, Türkçenin Şiiri, Türkçenin Şiirinde Türkçe Sevgisi, Türkçenin Şiirinde Türkçenin Bazı Sorunları, Dış Türkler ve Türkçenin Şiiri, Türkçenin Şiiri / Türk Edebiyatında Türkçe Üzerine Şiirler (Metinler), Dış Türklerin Edebiyatlarında Türkçenin Şiiri, Kaynakça ve Dizinler* olmak üzere toplam 10 ana bölümden oluşmuştur. Her ana bölüm, kendi içinde de bazı alt başlıklara ayrılmıştır.

Şiir denince akla, genellikle temel konusu aşk, doğa güzellikleri, bireysel ve sosyal içerikli düşünceler olan manzum parçalar gelir. “*Türkçenin Şiiri*” adlı kitap, bu konudaki genel yaklaşıma yeni bir boyut kazandırabilecek nitelikte bir eserdir. Çünkü bu çalışmada, şiirin tem olarak pekâlâ kendi malzemesini kullanabileceği ve tarihsel süreç içerisinde Türkçenin ve onun çeşitli meselelerinin, şiire doğrudan tem olarak seçildiği ortaya konmuştur.

“*Türkçenin Şiiri*” adlı bu eserde, metinlerin verildiği yedinci ana bölüme kadar olan kısımda geniş bir değerlendirme yapılmış ve metinler kısmında neşredilen malzemenin geniş ölçekli bir bilimsel analizi gerçekleştirilmiştir. Kitabın birinci ana bölümü olan “*Şiir*” başlıklı kısımda (s.19 – 23), genel olarak şiir tanımı üzerinde durulmuş ve tarihsel süreç içerisinde şiirin neyi amaçladığı, kendisine neyi tem olarak seçtiği konuları, daha sonraki bölümlere hazırlık olması bakımından kısaca söz konusu edilmiştir. Bu bölümde Mehmet Âkif, Tevfik Fikret, Faruk Nafiz gibi Türk şiirinin zirve isimleri olarak kabul edilebilecek şairlerin şiir olgusuna, kendi şiirlerine ve şairliklerine yaklaşımları, yine kendilerine âit olan manzum parçalar aracılığıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

“*Şiir Dili Türkçe*” başlığını taşıyan ikinci ana bölüm (s.24 - 62), kendi içinde “*Şiir ve Dil, Şiir ve Türkçe, Dilimiz ve Duruşumuz, Türkçeden Osmanlıcaya, Osmanlıcadan Türkçeye ve Güneş – Dil Teorisi*” olmak üzere 6 alt başlığa ayrılmıştır. Bu bölümlerde genel olarak, “*şiir*”, “*dil*” ve “*Türkçe*” olguları üzerinde durulmuştur. Özellikle “*Dilimiz ve Duruşumuz*” (s.26 - 48) başlığını taşıyan kısımda, Türklerin çok görkemli bir dil ve şiir gelenekleri olduğuna, ancak zaman içerisinde bu yapının belirli

* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili doktora öğrencisi.

kesimler tarafından yozlaşmaya terk edildiğine dikkat çekilmiştir. Türklerin Orta – Asya’dan Anadolu’ya göç etmeye başlamalarıyla bu sahada meydana getirdikleri yeni edebiyat dairesi içinde bazı farklılıkların oluşmaya başladığı, bunun da Türk diline ve şiirine yansıdığı, Âşık Paşa, Kaygusuz Abdal, Mesîhî, Fuzûlî gibi isimlerden alınan örnek manzum parçalarla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kitabın bu bölümlerinde (s.48 - 60) zaman içerisinde sade Türkçeden tumturaklı Osmanlıcaya doğru bir yönelişin olduğu, Tanzimat sonrasında ortaya çıkan bazı hareketlenmelerle birlikte tekrar Türkçeye doğru bir eğilim gösterildiği örneklerle ifade edilmiştir. Bu noktada Tanzimat sonrasında, özellikle de Cumhuriyet devrinde Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen dilde sadeleşme çalışmaları ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır.

Üçüncü ana bölüm olarak isimlendirilebilecek “*Türkçenin Şiiri*” kısmının, çalışmanın en önemli noktalarından birini teşkil ettiğini söylemek mümkündür (s.63 - 93). Bu bölümde öncelikle söz konusu edilen, Nâmık Kemal’in oğlu Ali Ekrem tarafından yazılan ve “*Lisân-ı Osmânî*” adını taşıyan küçük bir manzum eserdir. Kitabın daha önceki bölümlerinde, tarihsel süreç içerisinde Türkçeyi konu edinen, hatta bazen onu aşağılayan manzum parçalara değinilmiş, ancak Türkçeyi ya da Osmanlıca’yı ilk olarak kendisine tem edinen şiir olarak Ali Ekrem’in “*Lisân-ı Osmânî*’si” tespit edilmiştir. Ali Ekrem’in bu eseri hakkında daha önce bazı kaynaklarda ufak tefek bilgiye rastlansa da eserin yeni harflere aktarımı ve neşri, ilk olarak bu kitapla mümkün olmuştur. Kitabın bu bölümünde Ali Ekrem’in bu eserinin ciddi bir değerlendirmesine yer verilmiş ve eserin Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının başlattıkları “*Yeni Lisân*” akımına karşı bir “*çıkış*” niteliği taşıdığı ve hatta Tevfik Fikret ve arkadaşlarının dâhil olduğu *Servet-i Fünûn* edebiyatının ağır Osmanlıcaya dayanan dil anlayışını savunmak amacıyla yazıldığı tespitinde bulunulmuştur.

Üçüncü ana bölümün içinde yer alan ve Türkçenin tarihi açısından da büyük bir önem taşıyan diğer bir kısım da “*Ziya Gökalp ve Türkçe*” ismini taşır. (s.81 - 86). Kitabın yazarları, Ali Ekrem’in “*Lisân-ı Osmânî*’sini,” Türkçe için yazılmış bir şiir olmaktan çok, Osmanlıca için yazılmış bir şiir olarak kabul ederler. Buna gerekçe olarak da *Lisân-ı Osmânî*’de Ali Ekrem’in, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Cânîp önderliğinde yürütülen dilde sadeleşme çalışmalarına açıktan muhalefet etmesi, eserde ağır bir Osmanlıca’yı savunması ve bu ağır Osmanlıca’yı kullanan şairleri de Türk edebiyatının en başarılı isimleri olarak göstermesi ifade edilmiştir. “*Türkçenin Şiiri*’nde”, Ali Ekrem’in “*Lisân-ı Osmânî*’si” Osmanlıca için yazılmış bir eser olarak kabul edilmiş, bütünüyle Türkçe’yi tem alan ilk şiir olarak da Ziya Gökalp’in “*Lisân*” şiiri gösterilmiştir. “*Ziya Gökalp ve Türkçe*” ismini taşıyan bu kısımda, Ziya Gökalp’in Türkçe karşısındaki tavrı ve Türkçe için daha önce yazmış olduğu bazı küçük manzumeler söz konusu edilir. Daha sonra da “*Lisân*” şiiri üzerinde ayrıntılı bir değerlendirme yapılır. Böylece Ziya Gökalp, bu şiiriyle Türkçede, Türkçeyi bütünüyle tem edinen ilk şair, şiiri “*Lisân*” da bu konuda yazılmış ilk bağımsız şiir olarak ifade edilmiş olur. Bu noktalarda dikkat çeken bir başka husus da manzumelerin yayımında ilk kaynakların esas alınması, hatta daha sonra farklı kaynaklarda yayımlanan hâllerinin de kitaba alınmasıyla bir tenkitli bakışın sağlanabilmiş olmasıdır. Özellikle Gökalp’in şiirlerinde bu durum gözlenebilmektedir.

Üçüncü ana bölümün sonunda yer alan “*Mehmet Emin ve Türkçe*” başlıklı kısımda da (s.90 – 93) “*Türkçe Şiirler*” isimli eseriyle Türk şiirinde kendine özgü bir yere sahip olan Mehmet Emin’in, Türkçe karşısında da kayıtsız kalmadığı ve Türkçeyi şiirine tem olarak seçtiği ifade edilmiştir.

Kitabın dördüncü ana bölümü olan “*Türkçenin Şiirinde Türkçe Sevgisi*” isimli bölümde ise (s.94 – 102), varlığını daha çok Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında gösteren ve Türkçe sevgisini konu alan şiirlerin bilimsel bir değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde, özellikle Fazıl Hüsnu Dağlarca’nın 1959 yılında on dergide birden yayımlanan ve hem o dönemde hem de sonraki dönemlerde ciddi etkileri olan “*Türkçe Katında Yaşamak*” isimli şiiri söz konusu edilmiştir. Bu şiirden etkilenen şairler ve şiirleri de bu bölümde sözü edilen konular arasındadır.

Kitabın en ilgi çekici bölümlerinden birisi de “*Türkçenin Şiirinde Türkçenin Bazı Sorunları*” ismini taşıyan beşinci ana bölümüdür. (s.103 – 150). Bu bölümde, “*Özleştirme ve Uydurmacılık, Dil Kirlenmesi, Dil Devrimi ve Türk Dil Kurumu*” gibi alt başlıklar altında, Türkçenin yıllar yılı tartışma konusu edilmiş sorunlarına Türk şiirinde de yer verildiği gerçeği ortaya konulmuş ve Türk şairlerinin eserleri aracılığıyla Türkçenin sorunlarına nasıl baktıkları irdelenmeye çalışılmıştır.

“*Türkçenin Şiiri*” isimli kitabın “*Dış Türkler ve Türkçenin Şiiri*” başlığını taşıyan altıncı ana bölümünde ise (s.151 – 205), Bulgaristan’dan Özbekistan’a, Kırım’dan Güney Azerbaycan’a kadar geniş bir Türk coğrafyasında, Türkçe üzerine yazılmış şiirler, bu bölgede yaşayan Türk topluluklarının Türkçe karşısındaki tavırları incelenmeye gayret edilmiştir. Bu bölüm de göstermiştir ki Türkçe üzerine yazılan şiirler, varlığını Türkiye dışında Türkçe konuşulan hemen bütün coğrafyalarda göstermekte ve bu varlığın tarihi oldukça eskilere götürülebilmektedir.

Kitabın bu geniş değerlendirme bölümlerinin ardından iki bölüm halinde, elde edilen metinler yayımlanmıştır. Birçok dergi, gazete, edebiyat tarihi ve antolojinin taranması suretiyle gerçekleştirildiği anlaşılan bir çalışmanın neticesinde elde edilen şiir metinleri, kronolojik olarak verilmiştir. Yedinci ana bölüm olan “*Türkçenin Şiiri / Türk Edebiyatında Türkçe Üzerine Şiirler*” (*Metinler*) (s.208 – 490) kısmında Türkiye Türklüğüne ait şiirler verilmiş, “*Dış Türklerin Edebiyatlarında Türkçenin Şiiri*” başlığını taşıyan sekizinci ana bölümde ise, Türkiye’deki kaynaklar da yayımlanmış, ancak Dış Türklere ait olan şiirler, yine kronolojik sıra esas alınarak verilmiştir. Burada bir tekrara düşmemek adına, Feyyaz Sağlam’ın bir eseri olan daha önce Akademi Kitabevi tarafından İzmir’de yayımlanan “*Türkiye Dışında Yazılmış Türk Dili Şiirleri Antolojisi*’nde” yer almayan şiirlere yer verilmiştir.

Kitapta son olarak “*Kaynakça ve Dizin*” bölümleri yer almaktadır. Gazete, dergi, antoloji, edebiyat tarihi gibi çok çeşitli kaynaklardan faydalanılarak hazırlanan bu çalışmanın kaynakçasına bakıldığında oldukça zengin bir malzemedен istifade edildiği rahatlıkla anlaşılabilecektir. “*Dizin*” bölümü de kendi içinde üç parçalı olarak hazırlanmıştır. Okuyucunun kitaptan faydalanması kolaylaştırabilmek adına üç ayrı dizin hazırlandığı gözlenen kitapta, ilk olarak şiirlerin Türkiye’deki kaynaklarda yayımlanma tarihlerinin esas alındığı “*Şiirlerin Tarihsel (Kronolojik) Dizini*” hazırlanmıştır. Daha sonra şairlerin isimlerinin esas alındığı “*Şair Adları Dizini*” son olarak da

Œirlerin isimlerinin ve kitap içindeki sayfa numaralarının verildiği (ayrıntılı bir “içindekiler” kısmı olarak da düşünölebilecek) bir “Œir Adları Dizinine” yer verilmiŒtir.

Yrd. Doç. Dr. Hasan Kolcu ve ArŒ. Gör. Gürkan YavaŒ tarafından hazırlanan “*Türkçenin Œiiri / Türk Edebiyatında Türkçe Üzerine Œiirler*” ismini taşıyan bu eser, alanında bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Türkçeyi kendisine tem alan Œirlerin varlığını çok geniş bir tarihi perspektif içinde ortaya koyan yazarlar, bu varlığın nitelik ve nicelik olarak geniş manada yaşadığını göstermiŒlerdir. Toplumsal konulara duyarsız kalmamaya özen gösteren Türk Œairinin, Türk kültürünün en büyük meselelerinden biri olan Türkçeye karŒı da duyarsız kalmadığının ciddi bir kanıtı olan bu eseri, ortaya koyan ve bilim dünyasının hizmetine sunan araŒtırmacılarımızı kutluyor, eseri hem geniş okur kitlelerine, hem bilim dünyamıza, hem de öğrencilerimize özellikle tavsiye ediyorum.